

TEISINGUMO TEISMO (didžioji kolegija) SPRENDIMAS

2010 m. sausio 19 d.*

Byloje C-555/07

dėl *Landesarbeitsgericht Düsseldorf* (Vokietija) 2007 m. lapkričio 21 d. Nutartimi, kurią Teisingumo Teismas gavo 2007 m. gruodžio 13 d., pagal EB 234 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Seda Küçükdeveci

prieš

Swedex GmbH & Co. KG,

TEISINGUMO TEISMAS (didžioji kolegija),

kurį sudaro pirmininkas V. Skouris, kolegijų pirmininkai J. N. Cunha Rodrigues, K. Lenaerts, J.-C. Bonichot, R. Silva de Lapuerta, P. Lindh (pranešėja) ir C. Toader, teisėjai C. W. A. Timmermans, A. Rosas, P. Kūris, T. von Danwitz, A. Arabadjiev ir J.-J. Kasel,

* Proceso kalba: vokiečių.

generalinis advokatas Y. Bot,
posėdžio sekretorius K. Malacek, administratorius,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2009 m. kovo 31 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

- *Swedex GmbH & Co. KG*, atstovaujamos *Rechtsanwalt* M. Nebeling,
- Vokietijos vyriausybės, atstovaujamos M. Lumma ir J. Möller,
- Čekijos vyriausybės, atstovaujamos M. Smolek,
- Danijos vyriausybės, atstovaujamos J. Bering Liisberg,
- Airijos, atstovaujamos D. O'Hagan, padedamo *BL* N. Travers ir *SC* A. Collins,
- Nyderlandų vyriausybės, atstovaujamos C. Wissels ir M. de Mol,

— Jungtinės Karalystės vyriausybės, atstovaujamos I. Rao, padedamos baristerės J. Stratford,

— Europos Bendrijų Komisijos, atstovaujamos V. Kreuschitz ir J. Enegren,

susipažinęs su 2009 m. liepos 7 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,

priima šį

Sprendimą

¹ Prašymas priimti prejudicinį sprendimas pateiktas dėl nediskriminavimo dėl amžiaus principo ir 2000 m. lapkričio 27 d. Tarybos direktyvos 2000/78/EB, nustatančios vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje bendruosius pagrindus (OL L 303, p. 16; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 4 t., p. 79), išaiškinimo.

² Šis pašymas pateiktas nagrinėjant ginčą tarp S. Küçükdeveci ir jos buvusio darbdavio *Swedex GmbH & Co. KG* (toliau – *Swedex*) dėl pranešimo apie jos atleidimą iš darbo termino apskaičiavimo.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisės aktai

- ³ Direktyva 2000/78 buvo priimta remiantis EB 13 straipsniu. Jos pirma, ketvirta ir dvidešimt penkta konstatuojamosios dalys išdėstytos taip:

„1) Pagal Europos Sąjungos sutarties 6 straipsnį Europos Sąjunga kuriama remiantis bendrais valstybių narių laisvės, demokratijos, žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių pripažinimo principais bei teisine valstybe ir kaip Bendrijos teisės bendruosius principus ji pripažįsta pagrindines teises, kurias garantuoja [1950 m. lapkričio 4 d. Romoje pasirašyta] Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija ir kurios yra grindžiamos bendromis valstybių narių konstitucinėmis tradicijomis.

<...>

- 4) Lygybės prieš įstatymą teisė ir teisė į apsaugą nuo diskriminacijos visiems asmenims yra visuotinė teisė, pripažįstama pagal Visuotinę žmogaus teisių deklaraciją, Jungtinių Tautų konvenciją dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims, Jungtinių Tautų pilietinių ir politinių teisių paktą,

Jungtinių Tautų ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių paktą bei Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją, kurių šalimis signatarėmis yra visos valstybės narės. Tarptautinės darbo organizacijos (TDO) Konvencija Nr. 111 draudžia diskriminaciją užimtumo ir profesinėje srityse.

<...>

- 25) Diskriminavimo dėl amžiaus draudimas yra svarbiausia Užimtumo gairėse išdėstytų tikslų įgyvendinimo ir darbo jėgos įvairovės skatinimo priemonė. Vis dėlto tam tikromis aplinkybėmis galima pateisinti skirtingą požiūrį dėl amžiaus, todėl reikia priimti specialias nuostatas, kurios galėtų būti skirtingos, atsižvelgiant į valstybėse narėse susiklosčiusią padėtį. Todėl būtina išvelgti skirtingo požiūrio, kurį pateisina teisėta užimtumo politika, darbo rinka ir profesinio mokymo tikslai, ir diskriminacijos, kuri turi būti uždrausta, skirtumus.“

- 4 Pagal Direktyvos 2000/78 1 straipsnį jos tikslas – nustatyti kovos su diskriminacija dėl religijos ar įsitikinimų, negalios, amžiaus ar seksualinės orientacijos užimtumo ir profesinėje srityse bendruosius pagrindus, siekiant valstybėse narėse įgyvendinti vienodo požiūrio principą.

- 5 Šios direktyvos 2 straipsnyje nurodyta:

„1. Šioje direktyvoje „vienodo požiūrio principas“ reiškia, kad dėl kurios nors iš 1 straipsnyje nurodytų priežasčių nėra jokios tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos.

2. Šio straipsnio 1 dalyje:

- a) tiesioginė diskriminacija yra akivaizdi tada, kai dėl bet kurios iš 1 straipsnyje nurodytų priežasčių su vienu asmeniu elgiamasi mažiau palankiai nei panašioje situacijoje yra, buvo ar galėjo būti elgiamasi su kitu asmeniu;

<...>“

- 6 Šios direktyvos 3 straipsnio 1 dalyje nurodyta:

„Neviršijant Bendrijai suteiktų įgaliojimų, ši direktyva taikoma visiems asmenims tiek valstybiniame, tiek privačiame sektoriuje, įskaitant valstybines įstaigas:

<...>

- c) įdarbinimui ir darbo sąlygoms, įskaitant atleidimą iš darbo ir atlyginimą;

<...>“

7 Šios direktyvos 6 straipsnio 1 dalyje nurodyta:

„Nepaisydamos 2 straipsnio 2 dalies, valstybės narės gali numatyti, kad skirtingas požiūris dėl amžiaus nėra diskriminacija, jei pagal nacionalinę teisę jį objektyviai ir tinkamai pateisina teisėtas tikslas, įskaitant teisėtos [teisėtus] užimtumo politikos, darbo rinkos ir profesinio mokymo tikslus, o šio tikslo siekiama tinkamomis ir būtinomis priemonėmis.

Toks skirtingas poveikis [požiūris], be kitų dalykų, gali apimti:

- a) specialių sąlygų nustatymą siekiant įsidarbinti ir profesinio mokymo, įdarbinimui ir darbui, įskaitant atleidimą iš darbo ir apmokėjimo sąlygas, jaunimui, pagyvenusio amžiaus asmenims ir už priežiūrą atsakingiems asmenims, siekiant skatinti jų profesinę integraciją ir užtikrinti jų apsaugą;

b) minimalaus amžiaus, profesinės patirties ar darbo stažo nustatymą siekiant įsidarbinti arba gauti tam tikrų su darbu susijusių privilegijų;

c) maksimalaus įdarbinimo amžiaus nustatymą, paremtą su konkrečiomis pareigomis susijusiam mokymui keliamais reikalavimais arba su poreikiu nustatyti atitinkamą išdirbtą laikotarpį iki išėjimo į pensiją.“

8 Pagal Direktyvos 2000/78 18 straipsnio pirmą pastraipą ši direktyva turėjo būti perkelta į valstybių narių teisės sistemas ne vėliau nei 2003 m. gruodžio 2 dieną. Tačiau pagal to paties straipsnio antrą pastraipą:

„Siekiant atsižvelgti į konkrečias sąlygas, prireikus valstybėms narėms nuo 2003 m. gruodžio 2 d. gali būti skiriamas papildomas 3 metų laikotarpis, kitaip tariant, iš viso 6 metai šios direktyvos nuostatomis dėl diskriminacijos dėl amžiaus ir negalios įgyvendinti. Tokiu atveju jos apie tai nedelsdamos praneša Komisijai. <...>“

9 Vokietijos Federacinė Respublika pasinaudojo šia galimybe, todėl šioje valstybėje narėje šios direktyvos nuostatos, susijusios su diskriminacija dėl amžiaus ir negalios, turėjo būti perkeltos ne vėliau kaip 2006 m. gruodžio 2 dieną.

Nacionalinės teisės aktai

Bendrasis vienodo požiūrio įstatymas

- ¹⁰ 2006 m. rugpjūčio 14 d. Bendrojo vienodo požiūrio įstatymo (*Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz*) (BGBl. 2006 I. p. 1897), kuriuo Direktyva 2000/78 buvo perkelta į nacionalinę teisę, 1, 2 ir 10 straipsniuose įtvirtinta:

„1 straipsnis – Įstatymo tikslas

Šiuo įstatymu siekiama užkirsti kelią ar pašalinti bet kokią diskriminaciją dėl rasės arba etninės kilmės, lyties, religijos ar įsitikimų, negalios, amžiaus arba seksualinės orientacijos.

2 – Taikymo sritis

<...>

4) Atleidimui iš darbo taikomos tik bendrosios ir specialiosios apsaugos nuo atleidimo iš darbo nuostatos.

<...>

10 straipsnis – Leidimas taikyti skirtingą požiūrį dėl amžiaus

Nepaisant 8 straipsnio, taikyti skirtingą požiūrį dėl amžiaus leidžiama, jeigu jis taikomas objektyviai ir pagrįstai bei pateisinamas teisėtu tikslu. Šiam tikslui pasiekti taikomos priemonės turi būti tinkamos ir būtinos. Šis skirtingas požiūris gali, be kita ko, apimti:

- 1) specialių sąlygų nustatymą siekiant įsidarbinti ir profesinio mokymo, įdarbinimui ir darbui, įskaitant atlyginimą ir atleidimo iš darbo sąlygas, jaunimui, pagyvenusio amžiaus asmenims ir kitus asmenis išlaikantiems asmenims, siekiant skatinti jų profesinę integraciją ir užtikrinti jų apsaugą;

<...>“

Teisės nuostatos dėl pranešimo apie atleidimą iš darbo termino

- 11 Vokietijos civilinio kodekso (*Bürgerliches Gesetzbuch*, toliau – BGB) 622 straipsnyje nurodyta:

„1. Darbininko ar tarnautojo (darbuotojo) darbo santykiai gali būti nutraukti pranešus apie tai prieš 4 savaites penkioliktąjį mėnesio dieną arba kalendorinio mėnesio pabaigoje.

2. Pranešimui apie atleidimą iš darbo darbdavio iniciatyva taikomas:

- vieno mėnesio terminas atleidžiant kalendorinio mėnesio pabaigoje, jei darbo santykiai firmoje ar įmonėje truko dvejus metus,
- dviejų mėnesių terminas atleidžiant kalendorinio mėnesio pabaigoje, jei šie santykiai truko penkerius metus,
- trijų mėnesių terminas atleidžiant kalendorinio mėnesio pabaigoje, jei šie santykiai truko aštuonerius metus,
- keturių mėnesių terminas atleidžiant kalendorinio mėnesio pabaigoje, jei šie santykiai truko dešimt metų,
- penkių mėnesių terminas atleidžiant kalendorinio mėnesio pabaigoje, jei šie santykiai truko dvylika metų,

- šešių mėnesių terminas atleidžiant kalendorinio mėnesio pabaigoje, jei šie santykiai truko penkiolika metų,
- septynių mėnesių terminas atleidžiant kalendorinio mėnesio pabaigoje, jei šie santykiai truko dvidešimt metų.

Skačiuojant darbo stažą neatsižvelgiama į darbuotojo iki 25 metų amžiaus išdirbtą laiką.“

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

- ¹² S. Küçükdeveci gimė 1978 m. vasario 12 dieną. Nuo 1996 m. birželio 4 d., t. y. nuo 18 metų amžiaus ji dirbo *Swedex*.
- ¹³ Šios darbuotojos atleidimą *Swedex* įformino 2006 m. gruodžio 19 d. laišku, ir atsižvelgiant į įstatymuose nustatytą pranešimo apie atleidimą iš darbo terminą, jis įsigaliojo 2007 m. sausio 31 dieną. Darbdavys pranešimo apie atleidimą iš darbo terminą apskaičiavo laikydamas, jog darbuotoja turėjo 3 metų stažą, nors ji šioje įmonėje dirbo 10 metų.
- ¹⁴ S. Küçükdeveci savo atleidimą iš darbo ginčijo *Arbeitsgericht Mönchengladbach*. Šiame teisme ji tvirtino, kad pranešimo apie jos atleidimą iš darbo terminas taikant BGB 622 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos ketvirtą įtrauką turėjo būti keturi mėnesiai skaičiuojant nuo 2006 m. gruodžio 31 d., t. y. iki 2007 m. balandžio 30 dienos. Šis terminas atitinka dešimties metų darbo stažą. Taigi ginčas pagrindinėje byloje kilo tarp dviejų privačių asmenų: S. Küçükdeveci ir *Swedex*.

- 15 S. Küçükdeveci nuomone, BGB 622 straipsnio 2 dalies antra pastraipa tiek, kiek joje yra numatyta, kad, apskaičiuojant pranešimo apie atleidimą iš darbo terminą, neatsižvelgiama į iki 25 metų amžiaus išdirbtą laiką, yra diskriminaciją dėl amžiaus įtvirtinanti priemonė, kuri prieštarauja Sąjungos teisei, ir todėl turi būti netaikoma.
- 16 Nagrinėdamas apeliacinį skundą *Landesarbeitsgericht Düsseldorf* pripažino, jog atleidimo iš darbo dieną Direktyvos 2000/78 perkėlimo į nacionalinę teisę terminas buvo pasibaigęs. Šis teismas taip pat nusprendė, kad BGB 622 straipsnyje įtvirtintas tiesiogiai su amžiumi susijęs skirtingas požiūris, tačiau jis nėra įsitikinęs, jog tai prieštarauja Konstitucijai, bet abejoja, ar tai atitinka Sąjungos teisę. Šiuo atžvilgiu jam kyla klausimas, ar galima tiesioginė diskriminacija dėl amžiaus turi būti vertinama atsižvelgiant į pirminę Sąjungos teisę, kaip, panašu, siūloma 2005 m. lapkričio 22 d. Sprendime *Mangold* (C-144/04, Rink. p. I-9981), ar veikiau į Direktyvą 2000/78. Pabrėžęs, jog nagrinėjama nacionalinė nuostata yra aiški ir negalėtų būti aiškinama kaip atitinkanti šią direktyvą, jis taip pat abejoja, ar norėdamas šios nuostatos netaikyti byloje tarp privačių asmenų, siekiant užtikrinti teisės subjektų teisėtų lūkesčių apsaugą, jis turi iš pradžių kreiptis į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą, kad šis patvirtintų, jog ta nuostata neatitinka Sąjungos teisės.
- 17 Šiomis aplinkybėmis *Landesarbeitsgericht Düsseldorf* nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui tokius prejudicinius klausimus:
- „1. a) Ar nacionalinės teisės aktas, kuriuo remiantis pranešimo apie atleidimą iš darbo terminai, kurių turi laikytis darbdavys, laipsniškai ilgėja didėjant darbo stažui, tačiau nėra atsižvelgiama į darbuotojo iki 25 metų amžiaus išdirbtą laiką, prieštarauja Bendrijos teisėje įtvirtintam diskriminavimo dėl amžiaus draudimo principui, t. y. pirminei Europos Bendrijos teisei arba <...> Direktyvai 2000/78/EB?

- b) Ar tai, kad jaunus darbuotojus atleidžiantis darbdavys privalo laikytis tik įprasto pranešimo apie atleidimą iš darbo termino, gali būti pateisinama tuo, jog pripažįstamas darbdavio ekonominis interesas lanksčiai valdyti personalą, o tai ribotų ilgesni pranešimo apie atleidimą iš darbo terminai, ir tuo, kad jauniems darbuotojams nėra suteikiama įgytų teisių ir disponavimo jomis apsauga, (kuri vyresnio amžiaus darbuotojams užtikrinama ilgesniais pranešimo apie atleidimą iš darbo terminais), pavyzdžiui, dėl to, jog, atsižvelgiant į jų amžių ir (arba) mažesnius socialinius, šeimos ar privataus gyvenimo įsipareigojimus, iš jų gali būti pagrįstai tikimasi didesnio profesinio ir asmeninio lankstumo bei mobilumo?

2. Jeigu atsakymas į 1a klausimą būtų teigiamas, o į 1b klausimą – neigiamas:

Ar valstybės narės teismas byloje tarp privačių asmenų turi netaikyti Bendrijos teisei prieštaraujančios teisės akto nuostatos, ar vis dėlto jis turi atsižvelgti į teisės subjektų lūkesčius dėl galiojančių nacionalinės teisės aktų taikymo taip, kad šie aktai netaikytini tik Teisingumo Teismui priėmus sprendimą dėl ginčijamos ar iš esmės į ją panašios nacionalinės teisės nuostatos?“

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl pirmojo klausimo

- ¹⁸ Savo pirmuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar tokioje nacionalinės teisės nuostatoje, kokia nagrinėjama

pagrindinėje byloje, pagal kurią apskaičiuojant pranešimo apie atleidimą iš darbo terminą nėra atsižvelgiama į darbuotojo iki 25 metų amžiaus išdirbtą laiką, yra įtvirtintas skirtingas požiūris dėl amžiaus, kurį draudžia Sąjungos teisė, visų pirma pirminė teisė arba Direktyva 2000/78. Konkrečiai kalbant, jis abejoja, ar tokią nuostatą pateisina aplinkybė, jog atleidžiant jaunos darbuotojus reikia laikytis tik įprasto pranešimo apie atleidimą iš darbo termino, pirma, siekiant leisti darbdaviams lanksčiai valdyti savo personalą, o tai būtų neįmanoma taikant ilgesnius pranešimo terminus, ir, antra, todėl, kad iš jaunų darbuotojų, kitaip nei iš vyresnių, galima pagrįstai reikalauti didesnio asmeninio ir profesinio mobilumo.

19 Norint atsakyti į šį klausimą, kaip nurodo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, pirmiausia reikia patikslinti, ar jį reikia nagrinėti atsižvelgiant į pirminę Sąjungos teisę, ar į Direktyvą 2000/78.

20 Šiuo atžvilgiu visų pirma reikia priminti, kad Europos Sąjungos Taryba, remdamasi EB 13 straipsniu, priėmė Direktyvą 2000/78, o Teisingumo Teismas nusprendė, kad joje nėra įtvirtintas vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityse principas, kuris kildinamas iš įvairių tarptautinės teisės dokumentų ir bendrų valstybių narių konstitucinių tradicijų, tačiau jos vienintelis tikslas – šiose srityse nustatyti kovos su diskriminacija dėl įvairių priežasčių, įskaitant amžių, bendruosius pagrindus (žr. minėto Sprendimo *Mangold* 74 punktą).

21 Šiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas pripažino, jog egzistuoja nediskriminavimo dėl amžiaus principas, kurį reikia laikyti bendruoju Sąjungos teisės principu (žr. minėto Sprendimo *Mangold* 75 punktą). Šis principas sukonkretintas Direktyvoje 2000/78 (šiuo klausimu žr. 1976 m. balandžio 8 d. Sprendimo *Defrenne*, 43/75, Rink. p. 455, 54 punktą).

- 22 Be to, reikia nurodyti, kad ES 6 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija turi tokią pačią teisinę galią kaip ir Sutartys. Pagal šios Chartijos 21 straipsnio 1 dalį „draudžiama bet kokia diskriminacija, ypač dėl <...> amžiaus“.
- 23 Norint nediskriminavimo dėl amžiaus principą taikyti tokiu atveju, koks nagrinėjamas pagrindinėje byloje, dar reikia, kad jis patektų į Sąjungos teisės taikymo sritį.
- 24 Šiuo klausimu reikia nurodyti, kad, kitaip nei byloje, kurioje priimtas 2008 m. rugsėjo 23 d. Sprendimas *Bartsch* (C-427/06, Rink. p. I-7245), pagrindinėje byloje nagrinėjamos nacionalinės teisės nuostatos pagrindu tariamai diskriminuojamo pobūdžio veiksmų buvo imtasi pasibaigus atitinkamai valstybei narei Direktyvai 2000/78 perkelti į nacionalinę teisę nustatytam terminui, kuris, kalbant apie Vokietijos Federacinę Respubliką, baigėsi 2006 m. gruodžio 2 dieną.
- 25 Nuo šios dienos pagal šią direktyvą pagrindinėje byloje nagrinėjamai teisės nuostatai, susijusiai su šia direktyva reglamentuojama sritimi, šiuo atveju tai yra atleidimo iš darbo sąlygos, pradėta taikyti Sąjungos teisė.
- 26 Iš tiesų tokia nacionalinės teisės nuostata, kaip antai BGB 622 straipsnio 2 dalies antra pastraipa, tiek, kiek joje numatyta, kad apskaičiuojant pranešimo apie atleidimą iš darbo terminą nėra atsižvelgiama į darbuotojo iki 25 metų išdirbtą laiką, daro poveikį darbuotojų atleidimo iš darbo sąlygoms. Todėl tokia teisės nuostata turi būti laikoma nustatančia su atleidimo iš darbo sąlygomis susijusias taisykles.

- 27 Iš šių vertinimų išplaukia, kad atsakant į klausimą, ar pagal Sąjungos teisę draudžiama tokia nacionalinės teisės nuostata, kokia nagrinėjama pagrindinėje byloje, reikia remtis bendroju Sąjungos teisės principu, kuriuo draudžiama bet kokia diskriminacija dėl amžiaus ir kuris sukonkretintas Direktyvoje 2000/78.
- 28 Antra, kalbant apie tai, ar pagrindinėje byloje nagrinėjamoje teisės nuostatoje įtvirtintas skirtingas požiūris dėl amžiaus, reikia priminti, kad pagal Direktyvos 2000/78 2 straipsnio 1 dalį šioje direktyvoje „vienodo požiūrio principas“ reiškia, kad nėra jokios tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos, grindžiamos kuria nors jos 1 straipsnyje nurodyta priežastimi. Jos 2 straipsnio 2 dalies a punkte patikslinama, kad šio straipsnio 1 dalies taikymo tikslais tiesioginė diskriminacija yra akivaizdi tada, kai dėl bet kurios iš tos pačios direktyvos 1 straipsnyje nurodytų priežasčių su vienu asmeniu elgiamasi mažiau palankiai nei panašioje situacijoje yra elgiamasi su kitu asmeniu (žr. 2007 m. spalio 16 d. Sprendimo *Palacios de la Villa*, C-411/05, Rink. p. I-8531, 50 punktą ir 2009 m. kovo 5 d. Sprendimo *Age Concern England*, C-388/07, Rink. p. I-1569, 33 punktą).
- 29 Šioje byloje BGB 622 straipsnio 2 dalies antroje pastraipoje įtvirtintas mažiau palankus požiūris į darbuotojus, kurie pradėjo dirbti darbdavio įmonėje dar neturėdami 25 metų. Taigi šioje nacionalinės teisės nuostatoje įtvirtintas skirtingas požiūris į tokį patį stažą turinčius asmenis, atsižvelgiant į tai, kokio amžiaus būdami ji pradėjo dirbti įmonėje.
- 30 Taigi, kalbant apie du 20 metų darbo stažą turinčius darbuotojus, tam, kuris pradėjo dirbti įmonėje 18 metų, bus taikomas penkių mėnesių pranešimo apie atleidimą iš darbo terminas, o pradėjusiajam ten dirbti 25 metų – septynių mėnesių terminas. Be to, kaip savo išvados 36 punkte nurodė generalinis advokatas, pagrindinėje byloje nagrinėjama teisės nuostata yra apskritai nepalanki jauniems darbuotojams, palyginti su vyresnio amžiaus darbuotojais, nes pirmiesiems, kaip rodo ieškovės pagrindinėje byloje atvejis, nepaisant jų turimo kelerių metų darbo stažo įmonėje, gali būti netaikoma taisyklė, pagal kurią pranešimo apie atleidimą iš darbo terminas laipsniškai ilgėja atsižvelgiant į darbo santykių trukmę, tačiau ja gali pasinaudoti tokį patį stažą turintys vyresni darbuotojai.

- 31 Iš to matyti, kad nagrinėjamoje nacionalinės teisės nuostatoje įtvirtintas amžiaus kriterijumi pagrįstas skirtingas požiūris.
- 32 Trečia, reikia išnagrinėti, ar šis skirtingas požiūris gali būti diskriminacija, kuri draudžiama pagal Direktyvoje 2000/78 sukonkretintą nediskriminavimo dėl amžiaus principą.
- 33 Šiuo klausimu Direktyvos 2000/78 6 straipsnio 1 dalies pirmoje pastraipoje įtvirtinta, kad skirtingas požiūris dėl amžiaus nėra diskriminacija, jei pagal nacionalinę teisę jis objektyviai ir tinkamai pateisinamas teisėtu tikslu, įskaitant teisėtus užimtumo politikos, darbo rinkos ir profesinio mokymo tikslus, o šio tikslo siekiama tinkamomis ir būtinomis priemonėmis.
- 34 Tiek iš prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikuso teismo perduotos informacijos, tiek iš per posėdį pateiktų Vokietijos vyriausybės paaiškinimų matyti, kad BGB 622 straipsnis priimtas remiantis 1926 m. Įstatymu. Šiame įstatyme nustačius 25 metų ribą buvo pasiektas kompromisas tarp, pirma, to laiko vyriausybės, norėjusios vienodai trimis mėnesiais pratęsti pranešimo apie atleidimą iš darbo terminą, taikomą vyresniems nei 40 metų darbuotojams, antra, laipsniško šio termino pratęsimo visiems darbuotojams šalininkų, ir, trečia, laipsniško pranešimo apie atleidimą iš darbo termino pratęsimo, neatsižvelgiant į išdirbtą laiką, šalininkų, nes šios taisyklės tikslas – iš dalies atleisti darbdavius nuo pratęstų pranešimo apie atleidimą iš darbo terminų jaunesniems nei 25 metų darbuotojams.
- 35 Anot prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikuso teismo, BGB 622 straipsnio 2 dalies antra pastraipa atspindi įstatymų leidėjo vertinimą, kad jauni darbuotojai apskritai lengviau ir greičiau reaguoja į darbo praradimą ir kad iš jų galima reikalauti didesnio lankstumo. Galiausiai jauniems darbuotojams taikomas trumpesnis pranešimo apie atleidimą iš darbo terminas palengvina jų įdarbinimą ir suteikia daugiau lankstumo valdant personalą.

- 36 Tokie tikslai, kuriuos nurodo Vokietijos vyriausybė ir prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, priklauso užimtumo politikos ir darbo rinkos sritims Direktyvos 2000/78 6 straipsnio 1 dalies prasme.
- 37 Be to, remiantis šioje nuostatoje vartojamomis sąvokomis, reikia patikrinti, ar priemonės, kurių imtasi siekiant tokio teisėto tikslo, yra „tinkamos ir būtinos“.
- 38 Šiuo klausimu reikia priminti, jog valstybės narės turi didelę diskreciją pasirinkdamos priemonės, kurios būtų tinkamos pasiekti jų tikslus socialinės politikos ir užimtumo srityse (žr. minėtų sprendimų *Mangold* 63 punktą ir *Palacios de la Villa* 68 punktą).
- 39 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodė, kad pagrindinėje byloje nagrinėjamos nacionalinės teisės nuostatos tikslas – suteikti darbdaviui didesnę lankstumą valdyti personalą, sumažinant jo įpareigojimus, susijusius su jaunų darbuotojų, iš kurių galima pagrįstai reikalauti didesnio asmeninio ar profesinio mobilumo, atleidimu iš darbo.
- 40 Tačiau ši teisės nuostata nėra tinkama šiam tikslui pasiekti, nes ji taikoma visiems darbuotojams, kurie įmonėje pradėjo dirbti būdami jaunesni nei 25 metų, nepaisant to, koks jų amžius atleidimo iš darbo momentu.
- 41 Dėl Vokietijos vyriausybės priminto tikslo, kurio siekė įstatymų leidėjas priimdamas pagrindinėje byloje nagrinėjamą nacionalinės teisės nuostatą, t. y. sustiprinti darbuotojų apsaugą atsižvelgiant į įmonėje išdirbtą laiką, paaiškėjo, kad pagal šią teisės nuostatą pranešimo apie atleidimą iš darbo terminas, kuris ilgėja didėjant darbuotojo darbo stažui, kiekvieno darbuotojo, kuris pradėjo dirbti įmonėje neturėdamas 25 metų, atveju yra trumpesnis, nors suinteresuotasis asmuo jo atleidimo

iš darbo momentu turi įgijęs didelį darbo stažą. Taigi minėta teisės nuostata negali būti laikoma leidžiančia pasiekti nurodytą tikslą.

42 Reikia pridurti, kad pagrindinėje byloje nagrinėjama nacionalinės teisės nuostata, kaip primena prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, jaunos darbuotojus paveikia nevienodai ta prasme, kad ji taikoma jauniems asmenims, kurie aktyvų gyvenimą pradeda anksti, t. y. arba neįgiję profesinio mokymo, arba po trumpo profesinio mokymo, o ne tiems, kurie pradeda dirbti vėliau, po ilgo mokymo.

43 Iš visų šių vertinimų matyti, kad į pirmąjį klausimą reikia atsakyti taip: Sąjungos teisė, o būtent nediskriminavimo dėl amžiaus principas, sukonkretintas Direktyvoje 2000/78, turi būti aiškinamas kaip draudžiantis tokią nacionalinės teisės nuostatą, kokia nagrinėjama pagrindinėje byloje, pagal kurią skaičiuojant pranešimo apie atleidimą iš darbo terminą nėra atsižvelgiama į darbuotojo iki 25 metų amžiaus išdirbtą laiką.

Dėl antrojo klausimo

44 Savo antruoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nori sužinoti, ar nagrinėdamas bylą tarp privačių asmenų tam, kad galėtų netaikyti nacionalinės teisės nuostatos, kuri, jo nuomone, prieštarauja Sąjungos teisei, siekdamas užtikrinti teisės subjektų teisėtą lūkesčių apsaugą, remdamasis SESV 267 straipsniu, jis turi iš pradžių kreiptis į Teisingumo Teismą, kad šis patvirtintų, jog ši nuostata neatitinka Sąjungos teisės.

45 Pirmiausia, kalbant apie nacionalinių teismų vaidmenį nagrinėjant bylą tarp privačių asmenų, kurioje paaiškėja, kad nagrinėjama nacionalinės teisės nuostata prieštarauja Sąjungos teisei, Teisingumo Teismas nusprendė, jog nacionaliniai teismai turi užtikrinti asmenų teisinę apsaugą, jiems suteiktą pagal Sąjungos teisės nuostatas, ir

visišką šių nuostatų veiksmingumą (šiuo klausimu žr. 2004 m. spalio 5 d. Sprendimo *Pfeiffer ir kt.*, C-397/01–C-403/01, Rink. p. I-8835, 111 punktą ir 2008 m. balandžio 15 d. Sprendimo *Impact*, C-268/06, Rink. p. I-2483, 42 punktą).

46 Šiuo atžvilgiu dėl bylos tarp privačių asmenų Teisingumo Teismas konstatavo, kad pačia direktyva negalima įpareigoti asmens ir dėl to ja iš esmės negalima remtis prieš asmenį (be kita ko, žr. 1986 m. vasario 26 d. Sprendimo *Marshall*, 152/84, Rink. p. 723, 48 punktą; 1994 m. liepos 14 d. Sprendimo *Faccini Dori*, C-91/92, Rink. p. I-3325, 20 punktą ir minėto Sprendimo *Pfeiffer ir kt.* 108 punktą).

47 Tačiau valstybėms narėms kylanti pareiga pagal direktyvą pasiekti joje numatytą rezultatą ir pareiga imtis visų bendrų ar specialių priemonių užtikrinti šios pareigos įvykdymą privaloma visoms valstybių narių valdžios institucijoms, įskaitant ir teismus pagal jų kompetenciją (šiuo klausimu, be kita ko, žr. 1984 m. balandžio 10 d. Sprendimo *von Colson ir Kamann*, 14/83, Rink. p. 1891, 26 punktą; 1990 m. lapkričio 13 d. Sprendimo *Marleasing*, C-106/89, Rink. p. I-4135, 8 punktą; minėto Sprendimo *Faccini Dori* 26 punktą; 1997 m. gruodžio 18 d. Sprendimo *Inter-Environnement Wallonie*, C-129/96, Rink. p. I-7411, 40 punktą; minėto Sprendimo *Pfeiffer ir kt.* 110 punktą ir 2009 m. balandžio 23 d. Sprendimo *Angelidaki ir kt.*, C-378/07–C-380/07, Rink. p. I-3071, 106 punktą).

48 Iš to išplaukia, kad taikydami nacionalinę teisę nacionaliniai teismai turi ją aiškinti kuo labiau atsižvelgdami į direktyvos tekstą ir į jos tikslą, kad būtų pasiektas joje numatytas rezultatas ir taip būtų laikomasi SESV 288 straipsnio trečios pastraipos (šiuo klausimu žr. minėtų sprendimų *von Colson ir Kamann* 26 punktą; *Marleasing* 8 punktą; *Faccini Dori* 26 punktą ir *Pfeiffer ir kt.* 113 punktą). Reikalavimas aiškinti nacionalinę teisę Sąjungos teisę atitinkančia prasme išplaukia iš pačios Sutarties sistemos, kadangi toks aiškinimas leidžia bylą nagrinėjančiam nacionaliniam teismui pagal savo kompetenciją užtikrinti visišką Sąjungos teisės veiksmingumą (šiuo klausimu žr. minėto Sprendimo *Pfeiffer ir kt.* 114 punktą).

- 49 Tačiau, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nuomone, kadangi BGB 622 straipsnio 2 dalies antra pastraipa yra aiški ir tiksli, jos negalima aiškinti kaip atitinkančią Direktyvą 2000/78.
- 50 Šiuo atžvilgiu reikia priminti, pirma, kad, kaip nurodyta šio sprendimo 20 punkte, vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityse principas Direktyvoje 2000/78 yra tik sukonkretintas, o ne įtvirtintas, ir, antra, nediskriminavimo dėl amžiaus principas yra bendrasis Sąjungos teisės principas, nes jis reiškia specifinį bendrojo vienodo požiūrio principo taikymą (šiuo klausimu žr. minėto Sprendimo *Mangold* 74–76 punktus).
- 51 Tokiomis aplinkybėmis būtent nacionalinis teismas, nagrinėjantis ginčą dėl Direktyvoje 2000/78 sukonkretinto nediskriminavimo dėl amžiaus principo, privalo pagal savo kompetenciją užtikrinti iš Sąjungos teisės asmenims kylančią teisinę apsaugą ir garantuoti visišką jos veiksmingumą, prireikus netaikydamas nė vienos šiam principui prieštaraujančios nacionalinės teisės akto nuostatos (šiuo klausimu žr. minėto Sprendimo *Mangold* 77 punktą).
- 52 Antra, dėl bylą tarp privačių asmenų nagrinėjančiam nacionaliniam teismui tenkančios pareigos prieš netaikant nacionalinės nuostatos, kuri, jo nuomone, prieštarauja Sąjungos teisei, kreiptis su prejudiciniu klausimu dėl šios teisės išaiškinimo į Teisingumo Teismą, reikia nurodyti, kad iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, jog ši klausimo dalis motyvuojama tuo, kad pagal nacionalinę teisę prašymą priimti rejudicinį sprendimą pateikęs teismas negali netaikyti galiojančios nacionalinės teisės nuostatos, kol *Bundesverfassungsgericht* (Federacinis Konstitucinis teismas) nėra pripažinęs, kad ši nuostata prieštarauja Konstitucijai.
- 53 Šiuo klausimu reikia pabrėžti, kad dėl būtinybės užtikrinti visišką Direktyvoje 2000/78 sukonkretinto nediskriminavimo dėl amžiaus principo veiksmingumą nacionalinis teismas, esant į Sąjungos teisės taikymo sritį patenkančiai nacionalinei nuostatai, kuri, jo nuomone, nesuderinama su šiuo principu ir kurios aiškinti kaip jį atitinkančią

neįmanoma, turi šios nuostatos netaikyti ir jis nei privalo, nei jam yra kliudoma iš pradžių kreiptis į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą.

- 54 Taip SESV 267 straipsnio antroje pastraipoje nacionaliniam teismui pripažinta teisė prieš netaikant Sąjungos teisei prieštaraujančios nacionalinės nuostatos pateikti Teisingumo Teismui prejudicinį klausimą vis dėlto negali pavirsti pareiga dėl to, kad pagal nacionalinę teisę šiam teismui neleidžiama netaikyti nacionalinės nuostatos, kuri, jo nuomone, prieštarauja Konstitucijai, kol jos nekonstitucingumo nepripažins Konstitucinis teismas. Iš tiesų pagal Sąjungos teisės viršenybės principą, kuris galioja ir nediskriminavimo dėl amžiaus principo atveju, Sąjungos teisei prieštaraujantis nacionalinės teisės aktas, kuris patenka į jos taikymo sritį, turi būti netaikomas (šiuo klausimu žr. minėto Sprendimo *Mangold* 77 punktą).
- 55 Iš šių argumentų išplaukia, kad byla tarp privačių asmenų nagrinėjantis nacionalinis teismas turi ne pareigą, bet teisę pateikti Teisingumo Teismui prejudicinį klausimą dėl nediskriminavimo dėl amžiaus principo, sukonkretinto Direktyvoje 2000/78, išaiškinimo prieš netaikydamas nacionalinės teisės nuostatos, kuri, jo nuomone, prieštarauja šiam principui. Šio kreipimosi fakultatyvus pobūdis nepriklauso nuo nacionalinės teisės taisyklių, kurių nacionalinis teismas privalo laikytis norėdamas netaikyti nacionalinės nuostatos, kuri, jo nuomone, prieštarauja Konstitucijai.
- 56 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į antrąjį klausimą reikia atsakyti taip: byla tarp privačių asmenų nagrinėjantis nacionalinis teismas turi užtikrinti nediskriminavimo dėl amžiaus principo, sukonkretinto Direktyvoje 2000/78, laikymąsi, prireikus netaikydamas bet kokios jam prieštaraujančios nacionalinės teisės akto nuostatos, nepaisant to, ar jis naudosis SESV 267 straipsnio antroje pastraipoje nurodytais atvejais turima teise pateikti Teisingumo Teismui prejudicinį klausimą dėl šio principo išaiškinimo.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

57

Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nusprendžia:

1. Sąjungos teisė, o būtent nediskriminavimo dėl amžiaus principas, sukonkre-tintas 2000 m. lapkričio 27 d. Tarybos direktyvoje 2000/78/EB, nustatančioje vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje bendruosius pagrindus, turi būti aiškinamas kaip draudžiantis tokią nacionalinės teisės nuostatą, kokia nagrinėjama pagrindinėje byloje, pagal kurią skaičiuojant pranešimo apie atleidimą iš darbo terminą nėra atsižvelgiama į darbuotojo iki 25 metų amžiaus išdirbtą laiką.
2. Bylą tarp privačių asmenų nagrinėjantis nacionalinis teismas turi užtikrinti nediskriminavimo dėl amžiaus principo, sukonkretinto Direktyvoje 2000/78, laikymąsi, prireikus netaikydamas bet kokios jam prieštaraujančios naciona-linės teisės akto nuostatos, nepaisant to, ar jis naudosis SESV 267 straipsnio antroje pastraipoje nurodytais atvejais turima teise pateikti Europos Sąjungos Teisingumo Teismui prejudicinį klausimą dėl šio principo išaiškinimo.

Parašai.